

Warszawa, 17-10-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.540.45.2022.MKR

Pan

gen. dyw. SG Tomasz Praga

Komendant Główny Straży Granicznej

ePUAP

Szanowny Panie Generale,

pragnę zwrócić uwagę Pana Generała na docierające do mojego Biura niepokojące sygnały dotyczące braku adekwatnego wsparcia psychologicznego dla cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców (dalej: „SOC” lub „ośrodek”).

Osoby przebywające w SOC bez wątpienia narażone są na oddziaływanie silnych bodźców emocjonalnych. Przede wszystkim mierzą się nieraz z traumatycznymi przeżyciami, których doświadczyli zanim jeszcze znaleźli się na terytorium RP. Nierzadko są ofiarami przemocy psychicznej i fizycznej, w tym tortur. Na trudne doświadczenia nakłada się stres związany z przebywaniem w warunkach detencji czy związany z pobytem w kraju, którego języka i kultury cudzoziemcy nie rozumieją. Wszystko to sprawia, że dostęp do odpowiedniej pomocy nie tylko medycznej, ale również psychologicznej ma kluczowe znaczenie dla stanu psychofizycznego osób poddanych detencji w SOC.

Opublikowany w czerwcu br. raport z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur pt. „Sytuacja cudzoziemców w ośrodkach strzeżonych w dobie

kryzysu na granicy Polski i Białorusi” (dalej: „Raport”)¹ zdiagnozował podstawowe problemy dotyczące zapewnienia adekwatnej opieki psychologicznej cudzoziemcom przebywającym w SOC. Przede wszystkim **liczba psychologów okazała się niewystarczająca w stosunku do liczby osób, które mają korzystać z ich wsparcia**. Pogorszenie w tym względzie nastąpiło wraz z początkiem kryzysu humanitarnego na granicy polsko-białoruskiej. Co prawda w niektórych ośrodkach sytuacja przedstawia się lepiej niż w innych, lecz nawet wówczas jest ona daleka od optymalnej². W odniesieniu do liczby specjalistów warto zwrócić uwagę, że nie tylko ich proporcja w stosunku do osób przebywających w ośrodku jest ważna. **Istotne jest również, aby SOC umożliwiał dostęp do więcej niż jednego psychologa, dając tym samym cudzoziemcom możliwość wyboru i zwiększając szansę na uzyskanie wsparcia od osoby, którą obdarzą zaufaniem**. Brak zaufania przekreśla bowiem skuteczność pomocy psychologicznej.

Z tego powodu **cudzoziemcom przebywającym w SOC należy bezwzględnie umożliwić kontakt z psychologami zewnętrznymi w stosunku do instytucji, w jurysdykcji której się znajdują**. Nie kwestionując kompetencji i zaangażowania psychologów, do których dostęp zapewnia obecnie Straż Graniczna, wydaje się oczywiste, że praca terapeutyczna z psychologami kojarzonymi z tą formacją napotykać może ograniczenia wynikające właśnie z braku zaufania, zwłaszcza, gdy terapia dotyczyć ma samego pobytu w detencji lub warunków panujących w SOC. W takich przypadkach psycholog zatrudniony czy wskazany przez Straż Graniczną prawdopodobnie nie będzie przez cudzoziemców postrzegany jako osoba obiektywna czy neutralna.

---

¹ Dostęp (11.10.2022): <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-06/Raport%20KMPT%20-Sytuacja%20cudzoziemc%C3%B3w%20w%20o%C5%9Brodkach%20strze%C5%BConych%20w%20dobie%20kryzysu%20na%20granicy%20Polski%20i%20Bia%C5%82orusi.pdf>.

² Według danych uzyskanych przez organizację społeczną w trybie dostępu do informacji publicznej w maju br., przekazanych do wiadomości RPO, normą w SOC jest oferowanie wsparcia psychologicznego przez jednego lub dwóch psychologów. Statystycznie najpoważniejsza sytuacja panowała w SOC w Wędrzynie, gdzie 293 osobom poddanym detencji wsparcia udzielał tylko jeden psycholog (stan na 28.04.2022).

Zapewnienie adekwatnej opieki psychologicznej osobom przebywającym w SOC bez wątplenia jest zadaniem skomplikowanym i wymaga zaangażowania odpowiednich nakładów finansowych oraz organizacyjnych. **Jednym ze środków mogących poprawić obecną sytuację może być przyjęcie pomocy zewnętrznej, przede wszystkim ze strony organizacji pozarządowych posiadających niezbędne doświadczenie i warunki do efektywnego wsparcia Straży Granicznej w omawianym zakresie.** Niestety do mojego Biura docierają sygnały, że komendanci SG zarządzający ośrodkami z reguły odrzucają oferowaną przez organizacje pozarządowe pomoc. Powołują się przy tym na okoliczność, że osoby przebywające w SOC korzystają już z wystarczającego wsparcia psychologicznego. Jest to jednak argument, który ze wskazanych wyżej powodów wydaje się być niezasadny.

Nawet przyjmując bardziej optymistyczną perspektywę niż ta, która wyłania się z treści Raportu, można rozważyć rewizję przyjmowanego przez SG podejścia w stosunku do wsparcia proponowanego przez organizacje pozarządowe. Skorzystanie z pomocy organizowanej przez te podmioty może przyczynić się do zniwelowania zidentyfikowanych wyżej problemów. Z jednej strony SOC uzyskają dostęp do dodatkowych specjalistów, co spowoduje odciążenie pracą psychologów wewnętrznych. Z drugiej strony cudzoziemcom łatwiej będzie uzyskać wsparcie od profesjonalistów niezatrudnionych przez SG.

Mam nadzieję, że argumenty zawarte w niniejszym wystąpieniu skłonią Pana Komendanta i podległych Panu Komendantów zarządzających poszczególnymi ośrodkami do rozważenia szerszego otwarcia ośrodków na pomoc psychologiczną oferowaną przez podmioty zewnętrzne, w tym organizacje pozarządowe. Być może wejście w dialog z organizacjami zaowocuje poprawą dostępu do profesjonalnej opieki psychologicznej dla cudzoziemców przebywających w SOC. Byłoby to także zgodne z obowiązującymi uregulowaniami prawnymi. Należy bowiem wskazać, że w art. 415 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2021 poz. 2354 ze zm.) przewidziane jest prawo cudzoziemców umieszczonych w SOC lub przebywających w areszcie dla cudzoziemców do kontaktowania się z organizacjami pozarządowymi lub międzynarodowymi zajmującymi się udzielaniem cudzoziemcom pomocy.

Wobec powyższego, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.), wyrażam przekonanie, że uwzględnienie przedstawionych wniosków przyczyni się do

zapewnienia pełniejszej ochrony praw cudzoziemców pozostających pod jurysdykcją RP, w zakresie objętym odpowiedzialnością Straży Granicznej.

Będę wdzięczny za poinformowanie mnie o podjętych przez Pana Komendanta decyzjach i działaniach.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/